

PARAMEDİKAL**İŞİNBİLİM YAZININDA TÜRKÇELEŞME SORUNU:
TÜRK RADYOLOJİ MECMUASI'NIN İLK
SAYISINDAN (1955) TANISAL VE GİRİŞİMSSEL
RADYOLOJİ DERGİSİ'NİN SON SAYISINA (2004)**

THE IMPACT OF TURKISH LANGUAGE REFORM ON TURKISH RADIOLOGY
LITERATURE: AN ANALYSIS OF A 49-YEAR PERIOD

Orhan ÖZÇEKİCİ
Nuri ERDOĞAN
Suat EREN

ÖZET

Türk Dil Devrimi Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1928 yılında başlatılmıştır. Bu çalışmanın amacı dil devriminin Türk işinbilim yazını üzerindeki etkilerini incelemektir. Bunu gerçekleştirmek amacıyla Türk Radyoloji Derneği'nin görevsel yayını olan ve Türkçe yayınlanan bir işinbilim dergisinin ilk ve son sayılarında sözcük sayımı yaptık. Her iki dergi arasında bulunan 49 yıllık dönem içinde Türkçe kökenli kelimelerin oranı yalnızca % 11.5 artmıştır. Hami-Sami dilleri (Arapça) ailesine ait kelimelerin sayısı belirgin şekilde azalırken, Hint-Avrupa dilleri ailesine ait sözcükleri kullanma eğilimi artmıştır. Yukarıda belirtilen bilgiler ışığında, işinbilim yazınında Türk Dil Devriminin hedefine ulaştığı söylenemez. Yazıda Türk Radyoloji Derneği'nin ileriye dönük politikalarıyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

SUMMARY

Turkish language reform was initiated in 1928, by the founder of Turkish Republic, Kemal Ataturk. This study was conducted to analyze the impact of the language reform on the Turkish radiology literature. To accomplish this, we counted the words, as regard of their ethymological origins, in the first and the last issue of the journal of Turkish Society of Radiology. Over a 49-year period, the percentage of the words of Turkish origin have increased only 11.5 %. The words belonging to Central Semitic language family (mainly Arabic) have decreased dramatically, whereas the tendency to use the words in Indo-European language family has increased. On the grounds of the above-mentioned results, it is hard to say that we have achieved the aims of the Turkish language reform in the Turkish Radiology literature. Further suggestions, especially with regard to the future policies of Turkish Society of Radiology, are discussed.

GİRİŞ

Türk dilinde yabancı sözcükler sorunu, dil tarihimiz boyunca süregelen bir sorundur. Bu sorun bilim dilinin kullanımında daha kapsamlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hekimlik dilinde uygulamalara (İng. technique) egemen olan yabancı ekine (Fr. culture) ilişkin etkiler azımsanamayacak kadar çoktur. Bu etkiler uygulamaya bilim (İng. technology) bağımlısı bir uzmanlık dalı olan ışınbilimde daha da fazladır.

Dilde Türkçeleşme sorununun kapsamlı bir şekilde ele alınıp çözümlenmesi Atatürk'ün Dil Devrimi ile başlamış, bu çabalar hekimlik dilinde de süregelmiştir. Ancak ulaşılan sonuç oldukça yetersizdir. Bu durum yabancı yazarlar tarafından da dile getirilmektedir (1).

Bu çalışmada ışınbilim yazınından yaptığımız örneklemeler kullanarak Türk Dil Devrimi'nin ışınbilim yazınındaki etkilerini incelemeyi amaçladık. Bunun için ulusal ışınbilim derneğimizin 1955 yılında bastırıldığı derginin ilk sayısı ile 2004 yılında bastırıldığı son sayısında bulunan yabancı kökenli sözcük sayılarını saptadık. Yabancı sözcükleri köken aldıkları dil aileleri (etimoloji) bakımından sınıfladık ve sözcüklerin ait oldukları dil ailelerinin oranlarındaki farklılıkları belirledik. Çalışmadan amacımız 49 yıllık süreç içinde ışınbilim yazınında kullanılan sözcüklerin Türk Dil Devriminin etkileriyle örtüşüp örtüşmediğini saptamak, varsa eksikliklerin nedenleri ve çözüm yolları hakkında öneriler oluşturabilmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmada örneklem olarak kullanılan dergilerden birincisi Türk Radyoloji Cemiyeti tarafından 19 Ekim 1955 tarihinde bastırılan Türk Radyoloji Mecmuası'nın ilk sayısı (TRM-İlk Sayı), diğeri ise Türk Radyoloji Derneği (TRD) tarafından çıkarılan Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Dergisi'nin Türkçe olarak yayınlanan Aralık 2004 basımlı son sayısıdır (TGR-Son Sayı).

Bu dergilerin metinleri bilgisayar ortamına aktarılarak metinlerde geçen tüm sözcükler abecesel dizin oluşturacak şekilde sıralandı. Daha sonra dizin içindeki sözcüklere aşağıdaki işlemler uygulandı:

1. Sözcükler isim ve fiil çekim eklerinden arındırıldı.
2. Tekrarlanan sözcükler tek bir kök sözcüğe indirildi. Aynı sözcüğün Türkçe dışındaki dil ailele-

rindeki yazılışları tek bir sözcüğe indirildi (Örneğin hemanjiom-hemangioma). Aynı sözcüğün hem Türkçe hem de bunun dışındaki dil ailele- rindeki yazılışı varsa bunlar ayrı ayrı değerlendirildi.

3. Özel adlar, donatım (Ar. cihaz) adları, kimyasal adlar sayıma alınmadı.
4. Yazıların sonunda bulunan "Kaynaklar" bölümlerinde bulunan yabancı dildeki sözcükler ve dergi adları incelemeye alınmadı.
5. Yabancı dilde yazılan bir anlatımın aynı zamanda Türkçe karşılığı verilmeye çalışılmışsa yabancı dildeki karşılığı incelemeye alınmadı. "Örneğin Avrupa Radyoloji Birliği'nin Kılavuz Niteliğindeki Önerileri (ESUR Guidelines)..." anlatımında araç içinde bulunan İngilizce sözcükler incelemeye alınmadı.

Oluşturulan listelerdeki sözcükler Türk Dil Kurumu'nun (TDK) genel ağ yapılanmasından (İng. internet site) ulaştığımız "Büyük Türkçe Sözlük" kullanılarak Türkçe kökenli ve yabancı kökenli kelimeler listesi oluşturuldu (2). Yabancı kökenli sözcükler ilişkili oldukları dil ailelerine göre 1. Türkçe sözcükler; 2. Hint-Latin dil ailesine ait sözcükler ve 3. Hami-Sami dil ailesine ait sözcükler olarak sınıflandırıldı (3). Bu sözcüklerin toplam sözcük sayısı içindeki oranları ve her iki dergide bu oranlarda izlenen değişimler saptandı.

BULGULAR

Metinlerde geçen tüm sözcükler abecesel dizin oluşturacak şekilde sıralandığında, TRM-İlk Sayı'da geçen toplam sözcük sayısı 9488, TRD-Son Sayı'da geçen toplam sözcük sayısı 25210 olarak saptandı.

Yukarıda ilkeleri tanımlanan işlemler sonucunda sözcük sayıları TRM-İlk Sayı'da 1392 sözcüğe, TGR-Son Sayı'da ise 1850 sözcüğe indirildi. Bu sözcüklerden yabancı kökenli olanlar ayrılarak bunlar içinde ait oldukları dil ailelerine göre ikinci bir sınıflama yapıldı.

Her iki dergide çeşitli dil ailelerine giren sözcüklerin sayısı ve yüzdeleri kıyaslamalı olarak Tablo 1'de özetlenmiştir. Buna göre TGR-Son Sayı'da Hint-Avrupa dil ailesine ait sözcüklerde %12.5 oranında artış vardır. Hami-Sami dil ailesine ait sözcüklerde (ki

bunların hepsi Arapçadır) %24.1 oranında azalması izlendi. Türkçe kökenli sözcükler %11.5 oranında artış göstermişti.

Tablo 1. Türk Radyoloji Mecmuası'nın İlk Sayısı ile Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Dergisi'nin Son Sayısında Bulunan Sözcüklerin Çeşitli Dil Ailelerine Göre Dağılımı ve Her İki Derginin Kıyaslanması

	Hint-Avrupa Dil Ailesi (%)	Hami-Sami Dil Ailesi (%)	Türkçe (%)	Toplam (%)
TRM-İlk Sayı	543 (39.0)	463 (33.2)	386 (27.7)	1392 (100)
TGR-Son Sayı	954 (51.5)	170 (9.1)	726 (39.2)	1850 (100)
% Değişim (±)	(+) 12.5	(-) 24.1	(+) 11.5	----

TARTIŞMA

Bu çalışma TRM-İlk Sayı ile TGR-Son Sayı'da kullanılan sözcük sayılarının kıyaslanmasıyla oluşturulmuştur. Bu yaklaşımın bazı sınırlılıkları olabilir: Işınbilim yazının ilk yılı ve son yılı içindeki dergi sayılarının tümü incelemeye alınsaydı daha çok sözcük sayısı üzerinden daha sağlıklı veriler elde edilebilirdi. Ya da her on yıl için bir dergi sayısı örnek olarak seçilerek Türkçeleşme eğiliminin zaman içinde gösterdiği değişkenlik araştırılabilirdi. Bu sınırlılıklara rağmen toplam 9488 sözcükten oluşan TRM-İlk Sayı'nın ve toplam 25210 sözcükten oluşan TGR-Son Sayı'nın Türkçeleşme eğilimi konusunda yeterli örneklemeler olduğunu düşünüyoruz.

Bu görüşten yola çıkarak araştırmamızın sonuçlarını şöyle yorumlayabiliriz: Işınbilim yazınında 2004 yılı öncesinde kalan 49 yıl boyunca Türkçe sözcüklerin oranı yalnızca %11.5 oranında artış göstererek %27.7'den %39.2'ye yükselmiştir (Tablo 1). Bu durum Atatürk'ün başlattığı Dil Devriminin etkileri ile uyumlu değildir. Geçen 49 yıl içinde ulaşılabildiğimiz en önemli başarı Hami-Sami dil ailesi içinde bulunan Arapça sözcüklerin oranını %33.2'ten %9.1'e, yaklaşık üçte iki oranında azaltmak olmuştur. Buna karşılık ağırlıklı olarak Avrupa ve Amerika'da kullanılan dillerden oluşan Hint-Avrupa dil ailesinde bulunan sözcüklerde %12.5 oranında artış vardır.

Her ne kadar bu saptama Işınbilim yazınına ilgilendiren bir saptama ise de, Işınbilim dilini genel hekimlik dilinden soyutlamak olası değildir. Nitekim çeşitli uzmanlık alanlarında da bu soruna parmak basan çok sayıda hekim vardır (4-15).

Bu soruna yol açan etkenler nelerdir? Bir dilbilimci olan Prof. Dr. Hamza Zülfikar, bilim adamları ve aydınların da içinde bulunduğu Türk halkının kendi diline sahip çıkmadığını, buna koşut olarak gittikçe palazlanan Avrupa ve Amerika kaynaklı bilimsel etkinin ürettiği sözcüklerin dilimize giderek daha fazla yerleştiğini söylemektedir (16). Bilim adamlarını da içine alan bu eleştiri kuşkusuz ki bir genellemeden kaynaklanmaktadır. Hekimler (ve özgül olarak ışınbilimciler) olarak soruna kendi bakış açımızdan yaklaşarsak, var olan durumun nedenini yalnızca ilgisizlik olarak açıklayamayız. Bize göre asıl sorun ilgisizlikten çok "öğrenilmiş çaresizlik" duygusudur. Bu terim insanın kendine çözüme yönelik fırsatlar tanınması durumunda bile çözüm konusunda çaresiz bir tutum izlemeye şartlandırıldığı davranış biçimleri için kullanılır (17). Bu görüşümüzü açıklamak için yukarıda kaynak verdiğimiz çok sayıda hekim yazar arasından iki ışınbilimci yazarın görüşlerinden örnek vereceğiz.

Bu yazarlardan birincisi Ondokuz Mayıs Üniversitesinden Prof. Dr. Hüseyin Akan, diğeri ise Hacettepe Üniversitesinden Prof. Dr. Üstün Aydınöz'dür (14, 15). Yazarların ortak özelliği yalnızca ışınbilimci olmaları değil, aynı zamanda diğer yazarlardan farklı olarak terim kullanımına ilişkin somut öneriler getiriyor olmalarıdır. Bu öneriler şöyle özetlenebilir:

1. Türkçe karşılığı bulunan, ancak kullanıcılar tarafından tutulmamış yabancı terimler/sözcüklerin Türkçe karşılığı kullanılmalıdır. Örneğin, aort (ana atardamar), arter (atardamar), radyoloji (ışınbilim), rezonans (tınlaşım) gibi...
2. Türkçe'si bulunan, Türkçesi tutulmuş, ancak kullanmadığımız yabancı terimler/sözcüklerin Türkçe karşılığı kullanılmalıdır. Örneğin, hipertansiyon (yüksek tansiyon), malign (kötü huylu) gibi...
3. Türkçe karşılığı bulunmayan terimler/sözcükler, özgün dilinde yazılmadığı için çoğu zaman yanlış kullanılmakta ve yanlış yazılmaktadır (15). Örneğin Dr. Aydınöz'e göre İngilizcede "mammography" olarak geçen terimin doğru yazılışı "mamografi" değil "mamografi" olmalıdır. Dr. Aydınöz gerekçesini şöyle açıklamaktadır: Günlük hayatta "meme" yerine "memme" demiyoruz.
4. Türkçe karşılığı bulunmayan terimleri kimi zaman özgün dilinde de bırakabilmekteyiz: Örneğin gantry, grade, subtraction, gibi... Dr. Akan, bu

sınıf sözcükler için Türkçe uygun karşılık bulunanların Türkçelerinin kullanılması, karşılık bulunmayanların da Fransızcasının Türkçede okunduğu şekliyle yazılmasını önermektedir (14). Dr. Akan'a göre bu yaklaşım okuma birliği sağlayacağı için yeğlenebilir. Örneğin, "frottement" yerine "frotman" gibi...

5. Öztürkçe olmayan ama "Türkçeleşmiş" sözcükler ise Dr. Akan tarafından "benimsenmiş ve özümşenmiş sözcükler" olarak tanımlanmaktadır (14). Örneğin, hasta (sayrı), hastane (sayrılarevi), akciğer (öyken), cerrahi, kalp (yürek) gibi...

Yazarların üçüncü, dördüncü ve beşinci ulamda (İng. category) bulunan sözcükler için getirdikleri öneriler bize göre "öğrenilmiş çaresizlik"ten kaynaklanmaktadır. Örneğin Dr. Akan'ın bazı sözcüklerin Fransızca okunuşunun Türkçe yazılışını önermesi, büyük olasılıkla Fransızcanın hekimlik dili üzerinde Tanzimat döneminde başlayan etkisini yadlamaktaki (Ar. red) güçlükten kaynaklanmaktadır. Öneriyi kabul etsek bile Fransızcadaki terimlerin Türkçe okunuşunu da ölçünlere (İng. standard) bağlamakta güçlükler vardır. Nitekim aynı çaresizlik duygusu burada da baş göstermektedir. Örneğin Dr. Aydınöz günlük hayatta "meme" yerine "memme" demediğimiz için "mamografi" teriminden bir "m" harfini eksiltmeyi önermektedir (15). Günlük hayatta "meme" yerine "memme" demediğimiz doğrudur ama "mamo" da demiyoruz. (Bizim sayrılarımız bu inceleme için kendi terimlerini yaratmışlardır: "Meme çekimi"). Görüldüğü gibi Türkçeleşme konusunda "ara çözümler" bizi giderek artan bir çözümsüzlüğün içine sürüklemektedir.

"Benimsenmiş ve özümşenmiş" sözcüklere göstereceğimiz yaklaşım ise bir başka tartışma konusudur. Bu sözcüklerin bir kısmının karşılıkları da kolayca benimsenebilir. Örneğin, Dr. Aydınöz "mevcuttur" sözcüğü yerine "vardır" sözcüğü kullanılmasını önermektedir (15). Diğer yandan "hasta" sözcüğünün Türkçe karşılığı olan "sayrı" sözcüğü hekimler benimsenmiş değildir. Bu sözcükleri sırf benimsenmedikleri için yadlamamız mı gerekecektir? Mihçioğlu bu konuyla ilgili bir örnek olay anlatmaktadır (18): Dr. Şefik İbrahim İşçil ve Ali Ulvi Elöve'nin hekimlik terimlerinde Türkçeleşme çalışmaları sırasında bir profesör hekim şu tepkiyi göstermiştir: "Yahu siz ne yapıyorsunuz? Dil Kurumu'nun o terimleri de nedir? Madde-i gaitaya dışkı, teneffüse solunum demişler." Dışkı ve solunum terimlerinin bugün en çok kullan-

dığımız terimlerden ikisi olduğu düşünülürse, sayrı kelimesinin zamanla benimsenmesi olası değil midir? Bize göre bu sözcükleri nasıl ele alacağımız konusu dilbilimcilerle ortak çalışmalar yaparak düşünce birliği içinde çözümlenmelidir. Sonuç ne olursa olsun bu sözcükler çözümlenmemiz gereken sorunlar yumağının yalnızca bir bölümüdür ve çözüme yönelik girişimlerimize bu sözcüklerle başlamak çaresizlik duygusunu artırmaktan başka bir işe yaramaz.

Yukarda adı geçen yazarlar konuya gösterdikleri ilgi ve getirdikleri öneriler nedeniyle meslektaşlarından bir adım ileride bulunan bilim insanlarıdır. Bu ilgi ve çözüm isteğine rağmen öğrenilmiş çaresizlik duygusu nereden kaynaklanmaktadır? Bize göre bu sorunun tüm bilim adamlarını ilgilendiren genel düşünbilimsel nedenleri olduğu gibi yalnızca ışınbilimcileri ilgilendiren özel nedenleri de vardır. Bu çalışma ışınbilimciler tarafından gerçekleştirilmiş olup amacı Türkçeleşme sorununun ışınbilimcilere düşen kesimini irdelemektir. Bu nedenle üstte sorduğumuz sorunun genel düşünbilimsel kökenlerine derinlemesine girmeyeceğiz. Ancak bu son tümceyi kurmakta amacımız "Düşünbilim düşünbilimcilerin işidir." demek değildir. Bilime kaynaklık eden düşünbilimdir. Bu nedenle her bilim insanı, ve dolayısıyla her hekim bir düşünbilim heveslisi olmalıdır. Bu ölçüler içinde kalarak genel nedenlere ilişkin görüşlerimizi şöyle özetleyebiliriz: Bilim adamlarının içine düştüğü çaresizliğin nedeni dilimizin Türk kimliğiyle ilişkisini kavrayamamasıdır. Başka bir deyişle Atatürk'ün açtığı yoldan yürüyerek önce Türk kimliğine yönelik tanımlamalarımızı yapmamız, Türkiye Cumhuriyeti'nin düşünbilimsel ilkelerini saptamamız ve dilde Türkçeleşme çalışmalarını buna koşut olarak yürütmemiz gerekirdi. Bu açıdan bakıldığında Atatürk'ün varlığı bu ülke için önemli bir fırsattı. Bize göre bu fırsat yeterince iyi değerlendirilememiştir. Bir başka hekime, Dr. Ceyhan Atuf Kansu'ya göre bunun nedeni, Kurtuluş Savaşı'nın cumhuriyetin kuruluşu ile sona erdiğine yönelik yanlış bir kanıdır: "*Bağımsızlık olup biten, sınırlı bir oluş değildir; o kazanıldı mı yitirilmemesi için, korunulması için savaşılan yüce bir ilke, sürekli bir oluşu gerektiren bir ilkedir. Bağımsızlığın başladığı yerde kurtuluşun koşulları başlar, ancak kurtuluşun tam gerçekleştiği ortamdır ki bağımsızlık sürekli bir oluş niteliğine kavuşur. Bağımsızlık gerçek kurtuluşla güvenlik altına alınır. Türk ulusunun 1919'dan bu yana verdiği bu savaş, bu yüzden bağımsızlığı gerçekleştirmeye, bağımsızlığı sürekli bir*

oluş haline getirmeye çalışan tam bir kurtuluş savaşıdır. Ulusal bir kurtuluş savaşı. Kurtuluş savaşını yorumlamaya çalışırken bağımsızlığı duruk bir ilke olarak almayacağız, onu her gün kazanılması gereken bir ilke olarak ele alacağız. Bağımsızlığı kazanabiliriz, ama onun ortamını yaratamazsak, yani tam kurtulamazsak, bağımsızlığı her gün yitirebiliriz.” (19).

İşinbilimcileri ilgilendiren özel nedenlere gelirsek, yukarıda adı geçen yazarların çaresizlik duygusunu besleyebilecek haklı gerekçeler görüyoruz: Yalnızca işinbilimi ilgilendiren terimleri Türkçeleştirsek bile yapıbilim (İng. anatomy) ve sayrılıkbilim (İng. pathology) terimlerini ne yapacağız? Öyle görünüyor ki bu sorunun çözümü hekimlik birliklerinin topluca ve eşgüdümlü çabasını gerektirmektedir. Başka bir deyişle çaresizlik hepimizin çaresizliğidir.

Tartışmamızın buraya kadar olan kısmı hekimlik dilinde ortak bir terimbilim oluşturma çabalarıyla ilgiliydi. Hekimlik dilinde Türkçeleşme çabalarının doğuracağı bir başka olumlu sonuç, sayrılarla kuracağımız iletişimle ilgilidir.

Hekim-Sayrı İlişkilerinde Dilin Önemi

Hekim-sayrı ilişkisinde iki farklı örnek vardır (20):

1. Geleneksel hekimlik örneği
2. Sayrı merkezli örnek (İng. patient centered model).

Sayrı merkezli örnek sayrılarının kendini anlatmasını (Ar. ifade), hekimle uyumlu bir ilişki kurmasını hedefleyen bir yaklaşım amaçlamaktadır. Bu yaklaşım son yıllarda giderek evrensel bir kavram olmaya başlamıştır. Bunun nedeni geleneksel tıp iletişimi yaklaşımının getirdiği sorunlar ve sayrılarda uyanırdığı doyumsuzluktur. Geleneksel yaklaşım hekime sayrılarının ilgi alanlarına ve seçeneklerine karışma (Ar. müdahale) gücü verir. Bir davranışbilimci olan de Haes bu yaklaşımı “ataerkil” (İng. paternalistic) olarak tanımlamaktadır (20). Bu terim sadece hekimlik alanında değil, tarih, toplumbilim (İng. sociology) ve ruhbilim (İng. psychiatry) alanlarında rastlanan olumsuzluklarla ilişkilendirilen bir terimdir. Yukarıda tanımlanan sorunlar nedeniyle son yıllarda İngilizce hekimlik yazınında yeni bir terim türetilmiştir. Bu terim “ortak karar düzeneği”dir (İng. shared decision making) (21-23). Bu terimin tanımladığı ilişki biçimi aşağıdaki özellikleri içerir:

1. İlişkide en az iki katılımcı (sayrı ve hekim) bulunmalıdır,

2. Her iki katılımcı bilgiyi paylaşmalıdır,
3. Her iki katılımcı seçilmiş olan sağaltım (Ar. tedavi) yöntemi üzerinde görüş birliği oluşturmak için adımlar atmalıdır, ve,
4. Sağaltım konusunda bir görüş birliği oluşmalıdır.

Doğaldır ki “ortak karar düzeneği”ni oluşturmak için ortak bir dil gerekecektir. Her ne kadar ülkemiz ataerkil bir ekin yapısına sahip ise de, yukarıda tanımlanan verilen yaklaşıma Türk hekimlerinin uzak olduğunu düşünmüyoruz. TDK’nın 1978 yılında bastırıldığı Hekimlik Terimleri Kılavuzu’nun başında Dr. Ceyhun Atuf Kansu, yukarıda tanımlanan ataerkil yaklaşımı yıllar öncesinden şöyle eleştirmişti (24): “*Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri, törenleri ve yalın halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekimliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz. O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, bir büyü olur. Hekimlik dilinin yabancı terimleriyle karşılaşmasına hekimliği bir büyü haline getirdiği için karşıyım ilk önce. Hekimlik bir bilim olarak, kendini büyüden ayıran genel dile, ulusal dile gereksinir; bir sanat, bir iyileştirme, sağaltma sanatı olarak da halkın buyruğundaysa terimlerini halk diline, ulusal dile uydurmak zorundadır. Hiçbir bilimin, halk üstünde, insanlık üstünde bir yeri yoktur, her bilim halk içindir, insanlık içindir. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesi için savaşanların temel ereği budur. Hekimliği büyüden, gizemden kurtarmak istiyorlar. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesini isteyenler bu kuramı savlıyorlar.”*

Öneriler

Bu denli köklü ve karmaşık bir konuda işinbilimciler olarak ne yapabiliriz? Bize göre TRD’ye düşen görevler olacaktır. Bunlar şöyle özetlenebilir:

1. TRD, Türkçe bilimsel yayın çıkarmayı sürdürmelidir.
2. TRD, diğer bilim derneklerine öncülük edip TDK’na başvurmalı ve işinbilim terimlerinin Türkçeleşmesinde etkin görev alacağını bildirmelidir.
3. TDK’nin -ne nedenle olursa olsun- yanıt vermesini beklemeden TRD, kendi içinde bir Türkçe Terim Hazırlama Kurulu oluşturmalıdır. Bunun başka örnekleri vardır (25).

4. Bu kurul, çalışmaları konusunda başta yapıbilimciler ve sayrılıkbilimciler olmak üzere diğer uzmanlık derneklerinden destek almak için girişimlerde bulunmalıdır.
5. Türkçe dergi içinde bulunan yazıların özenli ve z Türkçe ile yazılması desteklenmelidir. Bunun için her bir yazı ekine o yazıda Türkçeleşme ereklerine ne kadar ulaşıldığına ilişkin bir bilgi konulabilir. Aynı tutum ulusal kurultaylardaki (İng. congress) konuşmalarda da izlenmelidir. Ulusal kurultaylarda bu konuya oturumlar ayrılmalı, Türkçeyi özenli kullanmaya çalışan yazarların bu tutumu ödüllerle özendirilmelidir.
6. Bu konuyu kendine amaç edinmiş hekimler Trkeleşmeye bir sonuç değil, bir süreç olarak bakmalıdır. Başka bir deyişle çalışmalarımız kusursuzluğu ve yetkinliği amalamamalı, hiç sonu gelmeyecek bir uğraşı olarak görülmelidir.

Sonuç olarak, Atatürk'ün başlattığı Türk Dil Devrimi, ulusal kimliğimizin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin düşünbilimsel ilkelerini saptama konusunda öncü bir girişim olmuş, ama sonrasında aynı başarı düzeyini sağlayamamıştır. Bu sonucun en çok etkilediği alanlardan biri Avrupa ve Amerika'daki bilimsel ekine ilişkin etkileri karşılamak zorunda kalan Türk bilim yazınıdır. Işınbilim yazını da uygulamı bilimine aşırı bağımlı olması nedeniyle bu etkiden bağımsız değildir. Nitekim işınbilim yazını açısından bakıldığında 49 yıl içinde Türkçe sözcüklerin sayısında yalnızca %11.6'lık bir artış sağlanabilmiştir. Bu oranın Dil Devriminin ereklerine uygun olduğu söylenemez.

Biz, bu durumun genelde Türk bilim insanının, özgül olarak da işınbilimcilerin içinde bulunduğu "ğrenilmiş çaresizlik" durumundan kaynaklandığını düşünüyoruz. Bu aresizlik duygusundan kurtulmak için uzman hekimlik dernekleri ve TDK eşgüdümlü olarak çalışmalıdır. Dil devriminin ereklerine ulaşabilmek için bilim insanların ve işınbilimcilerin yalnızca kendi alanlarında uzman olmaları yetmez, aynı zamanda birer dşnbilim heveslisi olmaları gerekir. Bu tutum ve Türkçeleşme konusu başta TRD olmak üzere ulusal bilim dernekleri tarafından desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

1. Lewis, G. The Turkish Language Reform a Catastrophic Success. Oxford University Press, Eylül 2002.

2. www.tdk.gov.tr
3. Ata A, Canpolat M, Aksan D, Baraz N.ve ark. Yeryzindeki Diller. Türk Dili (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını) Yay.Nu.1473. Eskişehir, Eylül 2006 .
4. Süreyya . Bilim Dili Türkçe. URL: <http://www.turkdilidergisi.com/95/bilimdili.htm>
5. rs Y. Tıp Dilini Türkçeleştirme abaları. Türk Dili 1974;279: 1003-1006.
6. Beyazova U. Hekimlik Dilinde Türkçe. Çağdaş Türk Dili 2005; 210:210-296.
7. Ceyhan T, Balcı C. Araştırma Makalelerinde Kullanılan Yabancı Dil Kaynaklı Sözcükler ve Türkçe Kullanılanım Őkillerinin İncelenmesi. Türk Ortopedi ve Travmatoloji Derneği Dergisi 2007; 6 :3-4.
8. Yakıncı C, Aslan M, Bıçak U. Tıpta Dil Birliğinin Sağlanması. ocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2004; 47: 228-232.
9. Gkora İH. Bilim Dili Olarak Türkçe. Üniversite ve Toplum 2004. URL: <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=188>.
10. Çıkmaz S, Mesut R. Anatomi Terimlerine nerilmiş Türkçe Karşılıklardaki Yabancı Kökenli Terimlerin Analizi. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2008;15: 175-179.
11. Atmaca NS. Türk Tıp Dilinde Yapılan Yanlışlıklar. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu. Ankara. 28 Mayıs 2004: 219-225.
12. Işık S. Bilim Dili Türkçe. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2004; 10: 93-95.
13. Berkmen Y. Bilim Dilinin Trkeleşmesi. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2003; 9:275-278.
14. Akan H. Tıpa zerine Türkçe Düşünceler. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2003; 9: 131-134.
15. Aydıngöz . Radyoloji Dili: Temel Sorunlarımız. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2003; 9: 5-9.
16. Zlfikar H. Dnden Bugne Türkçe. Türk Dili 2007; 669: 320-329.
17. Seligman M. Helplessness: On Depression, Development, And Death. W. H. Freeman and Company, New York, 1992.
18. Mişoğlu C.,Türk Hekimlik Dili. T.C. Kltr Bakanlığı Yayınları. Ankara, 1997.
19. <http://www.ceyhunatufkansu.com/index-dosyalar/Page2292.htm>.
20. de Haes H. Dilemmas in patient centeredness and shared decision making: A case for vulnerability. Patient Educ and Coun 2006; 62: 291-298.
21. Charles C, Gafni A, Whelan T. Shared decision-making in the medical encounter:whwt does it mean?(or it takes at least two to tango). Soc Sci Med 1997; 44(5): 681-92.
22. Barratt A. Evidence based medicine and Shared Decision Making. The challenge of getting both evidence and preferences into health care. Patient Educ and Coun 73: 2008; 407-412.
23. Mead N, Bower P. Patient centredness:a conceptual framework and review of the empirical literature. Soc Sci Med 2000; 51: 87-110.
24. Hekimlik Terimleri Kılavuzu" TDK Yayınları. Ankara, 1978.
25. <http://www.vetpatder.org/terimkomisyonu.html>

İLETİŞİM

Doç. Dr. Nuri ERDOĞAN
Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Radyoloji Lab. Őefi, İZMİR

Başvuru : 19.07.2010
Kabul : 16.08.2010

Sn. Erdoğan ve ark. nın söz konusu makalesi için editör R. Kayar'ın kaleme aldığı

“Tıp Terimlerimiz ve Türkçeleşme Sorunu”

başlıklı yorum 56. sayfada yer almaktadır

Editör